

(הרשב"א גרס בשניהם 'רבה', וכתב שהולך הוא לשיטתו. וכן גרס בתורא"ש. ואילו הריטב"א גרס בשניהם 'רבא'. אבל מרש"י משמע כגרסא דידן).

(ע"ב) זטמא שנכנס דרך גגין להיכל – פטור... דרך ביאה אסרה תורה. ודוקא בשלא שהה, אבל שהה כדי השתחויה – חייב, שאף על פי שתחילת כניסתו אינה דרך ביאה ופטור עליה, יש לו להתחייב על השהייה מצד עצמה, כמו טהור שנכנס לעזרה ונטמא בתוכה (משנה למלך ביאת מקדש ג, יח. וכתב להוכיח זאת ממה ששאלו לעיל טמא שמשש במיתה היכי משכחת לה – והלא אתה מוצא כגון שנכנס דרך גגין, שפטור משום ביאת מקדש – אלא ודאי כל ששהה חייב. והאריך לפלפל בדין זה. וע"ע משמרות כהונה).

ואמנם לפי הצד בספק (שלא נפשט) דלעיל שאין צריך שהייה למלקות, והלא המיעוט שנאמר כאן מתייחס על ה'לאו' דהיינו במזיד, אם כן אף ללא ששהה יתכן שמתחייב מלקות. ולפי זה קשה במה יתקיים המיעוט ד'שלא כדרך ביאה'? ויש לומר, באופן שלא נכנס כולו בתוך העזרה, אלא בא ברובו דרך גגין – שאז אין לחייבו מצד עצם הימצאותו שם אלא רק מצד מעשה הכניסה, וכיון שהוא שלא כדרך – אין כאן מעשה ביאה ופטור, אבל כשנכנס כולו, הרי לא גרע מטהור שנטמא בעזרה שיתכן וחייב מיד (עפ"י חדושי הגר"ח הלוי ביאת מקדש ג, כא. ע"ש בהרחבה בכל הענין).

ובספר זכר יצחק (נה) חלק על כך, ולדעתו כשנכנס שלא כדרך ביאה – פטור בכל אופן, ואינו דומה לטהור שנטמא בפנים, כי שם מכל מקום היתה 'ביאה'.

וכן מבואר במאירי, שטבול-יום ומחוסר-כפורים [שטמאים משכבר] שנכנסו דרך גגות – פטורים משום ביאת מקדש. ומשמע אף שנכנסו לגמרי.

'אילימא סמוך לוסתה ובמאן אילימא בתלמיד חכם, בשלמא אכניסה ליחייב...' ואף על פי שהוא מזיד בחיוב לפרוש סמוך לוסתה [ולדעת האומר וסתות דאורייתא חיוב זה מן התורה, מוזהרתם את בני ישראל וגו'], מכל מקום באיסור גדה אינו מזיד אלא שוגג, שסבור שלא תראה דם ברגע זה (עפ"י רש"י להלן; רמב"ן ורשב"א).

בדברי ר"י בן מגאש ובמאירי משמע שהחשש לדם הוא מחמת כח הבעילה [וע' ברא"ה בבדק הבית שער ז שדרכו של דם לבוא בהרגל התשמיש. וגם אם לא נאמר כן, עכ"פ כן הוא לפי דעתו של זה], וסבור בעצמו שיבעול בצורה שלא תעורר הדם לצאת. ולדבריהם יש מקום לומר שבדבר שאינו תלוי באדם כלל, אלא שהוא תולה במקרה לומר שלא יארע לו תקלה – אין זה שוגג אלא קרוב למזיד ופטור מן הקרבן (וע"ע בדומה לזה במובא להלן כו.). וכן יש מפרשים בדעת רב אדא בר מתנא דלהלן, שבסמוך לוסתה פטור מקרבן על הכניסה מפני שהוא קרוב למזיד.

'בשלמא אכניסה ליחייב...' צריך לומר דקים להו לחז"ל שהיא טמאה שעה מועטת קודם שתרגיש, ולכן פשוט שבאמרה לו נטמאתי (מיד סמוך לכניסה) חייב על הכניסה (עפ"י חזון איש יו"ד קג, ב. וכיו"ב כתב באבני נזר חו"מ קמז).

ונראה שאפילו אם לא הגידה לו שהרגישה – חייב קרבן ואינו נחשב 'אונס', כיון שהיתה ידיעה בעולם שהרי היא הרגישה, והרי זה כנתחלף לו חלב בשומן שאינו נחשב 'אונס' (חזו"א שם סק"א).

דף יח

'אלא בשאין סמוך לוסתה... אכניסה אנוס...' מבואר בגמרא שחילוק יש בין הבא בסמוך לוסתה ונטמא, ובין שלא בסמוך לוסתה – שבזה האחרון הוא אנוס ופטור מקרבן ואילו באופן הראשון אינו אנוס, וחייב.

ואף על פי שאנו נוקטים 'וסתות - דרבנן' (ע' נדה טז), כלומר שאין חוששים שמא תראה בשעת וסתה אלא מדרבנן. ואם כן כיצד יתכן חילוק בדין דאורייתא - חיוב קרבן חטאת - בין סמוך לשעת וסתה ובין אינו סמוך -

נראה שהגם שנוקטים 'וסתות דרבנן', זהו רק לענין החיוב והצורך לחוש לראיה, אבל עצם קביעות וחשבון הוסת הוא מדאורייתא [וכן מוכח מן ההלכה של חשבון ימי נידות וזיבות, שקשורה ותלויה בזמן קביעות הוסת, והרי זהו דין תורה]. ולכך, כיון שאם היא רואה בשעת וסתה זוהי ראייה של 'שעת וסתה', אף כי מן התורה אין צורך לחוש שתראה, מכל מקום אין זה בכלל 'אונס', שהרי ראתה בזמנה הראוי לה. אבל שלא בסמוך לוסתה, אין זה זמן הראוי לה, ונחשב 'אונס' (עפ"י חדושי הגר"ח הלוי הל' איסורי ביאה ד, יב).

א. הוסיף עוד, שלדעת הרמב"ם נראה שגם עיקר דין פרישה בסמוך לוסת הוא מדאורייתא, ורק בשעבר וסתה אין חוששין מן התורה שראתה. וכסברא זו יש בחידושי הר"ן כאן [אלא שלא הסיק כן]. וכן כתבו הנודע ביהודה (יו"ד קמא נה נו) והחת"ס (מובאים בפתחי תשובה יו"ד קפד סק"ג) בדעת כמה ראשונים, שזה שאנו פוסקים וסתות דרבנן - זהו רק לענין חשש שמא ראתה, אבל החשש מראש שמא תראה - מן התורה הוא. ואולם דעת רוב הפוסקים שסמוך לוסת - מדרבנן.

ב. יש מקום לומר שאפילו אם ננקוט שכל עיקר דין קביעות הוסת - מדרבנן, אך מאחר שמדרבנן חייב לפרוש שוב אין כאן דין 'אונס' אף מדאורייתא - ע' בזה במכתב מהגרא"מ שך שליט"א לגרא"ז מלצר זצ"ל, בסוף ספר אבי עזרי שופטים. וכן יש סמך מדברי התוס' ביבמות לה: ד"ה ונמצאת, שיש חילוק אם יש איסור דרבנן אם לאו, לענין שייחשב 'אונס'. וע"ע זכר יצחק ח"א נא, ב.

ג. עוד בענין גדר 'אונס' בביאה שלא בסמוך לוסתה ובכל כגון זה, שלא היה לו לחוש על פי הדין - ע' שו"ת הרא"ש כט, ב; נודע ביהודה תנינא יו"ד צו; חו"א יו"ד קג, ג; חדושי הגר"ח בענגיס נט.

'אמר ליה רב אדא בר מתנא לרבא: לעולם אימא לך בשלא סמוך לוסתה ואפרישה'. פרש הרמב"ן ז"ל שלשיטת רב אדא אין חייבים קרבן כשבא סמוך לוסתה ונטמאה בתוך תשמיש - שאף על פי שאינו אונס בדבר, שהרי עבר ביודעין על איסור עשה של פרישה סמוך לוסת, אעפ"כ אין כאן שגגה בבעילת נדה, שכאשר היא פרסה נדה הרי הוא אונס.

ובעצם יכול היה רב אדא לחלוק על רבא כשאמר 'חייב שתיים' אלא שהמתין לו עד שדחה ראייתו. וכן כתבו הר"ן והרשב"א. אלא שהרשב"א נימק שיטתו מפני שאוהרת פרישה סמוך לוסת אינה אלא מדרבנן. וברמב"ן משמע שאפילו היא מדאורייתא אין שגגתו זו מחייבתו קרבן, כי לא שגג באיסור נדה עצמו, כנזכר. ומהריטב"א משמע שלרב אדא חייב קרבן בסמוך לוסתה. ואפשר שזהו לשיטתו שכתב שאין מדובר כאן ב'סמוך לוסתה' דלהלן (בע"ב) - יום או לילה, שהרי קיימא לן וסתות דרבנן (נדה טז), אלא מדובר לאחר שהגיע וסתה או קודם מעט בסמוך ממש. [ובזה באר הלשון 'קסבר יכולני לבעול' - שאם מדובר בריחוק זמן, במשך כל העונה, הלא כל אדם יכול] - אשר לפי זה יש לומר שהרי זו שגגה גמורה באיסור נדה. ויש צד אף לומר שפטור מקרבן משום 'מוזיד' - כן מובאת דעה זו במלחמות ה' וכן בתורת הבית להרשב"א.

'וכי תימא פרישה למה לי הא תנא ליה, הא איצטריך לאשמועינן נמצא על שלה...'. וא"ת הלא השמיענו חידוש שגם היא חייבת קרבן, הגם שאין בידה אם יפרוש באבר חי או מת, והיה מקום לומר שלגביה נחשב זה אונס. וצריך לומר שגם זה פשוט, שכל שלא אמרה לו ולא עשתה כל שבידה, לא חשיב אונס. וצ"ע.

'נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות - שמתוך הנזק והצער שבנעיצת הצפרנים ימות האבר ויפרוש בלא הנאה (רבנו יהונתן).

הרמב"ם (איס"ב ד,יא) כתב: 'נועץ צפרני רגליו בקרקע ושוהה ואינו מודעו'. ונראה שלא פירש כפירוש רבנו יהונתן שנועץ כדי שיצטער, כי אז מדוע לא פירש על צפרני ידיו וכפשט הלשון 'עשר', שאילו ברגלים א"א לנעוץ עשר צפרנים בקרקע. וכנראה מפרש שנועץ קצות רגליו בקרקע כדי שלא יהנה ממנה וכדי שלא יודעו. וטוביה' – ואשריו שזכה לכך לכבוש את יצרו, לעמוד בעצמו שלא לפרוש בקושי (ריטב"א, כפרש"י). והערוך גרס 'וטיב' וכתב שבלשון ערב כן שם האבר להפך. ואילו באנו להגיה, שמא י"ל 'טוביה' כלומר עד שימות טובו, פירוש: תוקפו ובריאותו (כמו 'השבילים הטובות' דחלום פרעה) של האבר, גם במשמע טובתו והנאתו.

ז'הא דאמרת כי פריש מיד אמאי חייב – שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופרש בהנאה מרובה. יש לפרש כדרך שאמרו (בקדושין רפ"ב ובשאר מקומות) המתעסק בחלבים ועריות – חייב, שכן נהנה. כלומר, אע"פ שהמעשה של 'מתעסק' אינו מתייחס אחריו בכל התורה, שונים איסורי אכילה ועריות שעצם האיסור שאסרה תורה הוא ההנאה המגיעה אליו. (כן פרשו האחרונים – ע' חזו"א או"ח קכד, וקה"י, ועוד). ואף כאן, אע"פ שעל עצם המעשה הוא אנוס שהרי חייב לפרוש באיסור בכל אופן, אעפ"כ מתחייב חטאת על שפרש בהנאה מרובה, שהיא היא עצם האיסור (ע' בספר בית ישי כג בכללות הענין).

וע"ע במנחת שלמה (ז,ב) לענין פרישה באבר חי לענין דין 'הרג ואל יעבור'.

(ע"ב) 'אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי דלא ניפריש מיד מנלן, אמר חזקיה אמר קרא: ותהי נדתה עליו – אפילו בשעת נדתה תהא עליו'. כלומר, כשאומרת לו נטמאתי והוא שוהה כמו שהוא, נמצאת נידתה שוהה עליו (ר"י בן מגאש).

דף יט

'כדתנא דבי רבי ישמעאל, כל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה'. משמע שרבי אליעזר [אליבא דעולא] אינו סובר כלל זה ד'כל פרשה שנאמרה ונשנית...'. כן כתב הגרעק"א (בשו"ת, ח"א קכב). וכן נקט בפשיטות בתשובת חתם סופר (אה"ע ח"ב עא). ותואם הדבר עם שיטתו (בירושלמי, מובא בתוס' סוטה ג. ש'וקנא את אשתו' חובה, ודלא כרבי ישמעאל. ע"ש בסוגיא). ובריתב"א נראה שסובר כדבי רבי ישמעאל אלא שזה אמור רק כשאין לדרוש דבר אחר מהיתור. וברמב"ן נראה שאף רבי עקיבא סובר כן.

'ורבי יוחנן אמר: משמעות דורשין איכא בינייהו'. ולכולי עלמא אין צורך בדיעת האב שנטמא (כן כתב ר"י בן מגאש. וכן פרש בלקוטי הלכות לח"ח). ויש לעיין, שמא זה רק לשיטת רבי אליעזר בעלמא שאין צריך ידיעה בחטא המסוים, הכי נמי מה שאמר 'בשרץ' – לאו דוקא. אבל לרבי יהושע הסובר שבכל מקום צריך שידע החטא המסוים, יתכן שגם כאן צריך שידע ממה נטמא. או אפשר שגם רבי יהושע מודה כאן שהרי חטאו ידוע לו בבירור. והגם שסובר רבי יהושע לענין שבת שצריך שידע איוו מלאכה עשה (כריתות יט.) ואין די בדיעת איסור חילול שבת – כאן שונה שהרי אין הטומאה מגוף העבירה הלכך לא אכפת לן במה נטמא. ואם כי מפשטות הדברים נראה כצד זה אך אין נראה כן מדברי הרמב"ם, שמשמע בדבריו שלענין ידיעה שבסוף צריך שידע במה נטמא, וכבכל התורה שצריך שידע במה חטא. ורק לענין ידיעה בתחילה פסק כרע"ק שאין צריך שידע במה נטמא (וע' לח"מ). וצ"ע. עפ"י חדושים ובאורים.